

Jag har läst

Mördaren i folkhemmet

Av Lena Ebervall & Per E Samuelson

Piratförlaget (2012)

Pia Hellertz - november 2013



Den 2 december 1939 anmäldes en 10-årig flicka, Gerd, försvunnen. En vecka senare hittades hon, brutalt mördad och utsatt för ett grovt sexbrott. Händelsen väckte enormt starka känslor i landet. Man fann hundhår och fibrer från jutesäckar på Gerd's kläder. Ganska snart föll misstankarna på potatishandlaren Olle Möller. Slumpmässiga sammanträffanden ledde till misstanken. Han hade en bil som påminde om den som vittnen sett och han hade en hund som brukade följa med honom i bilen. Dessutom fraktade han potatisen i jutesäckar. Och inte nog med det så tyckte vittnen att Olle var lik den person de sett. Det starka trycket och kravet på polisen att hitta mördaren ledde till att polisernas utredning kom att bygga på tunnelseende samt envisa ståndpunkter som inte ens lät sig påverkas av hårda fakta. Detta ledde till domen, fängelse i 10 år på Långholmen.



Författarna Lena Ebervall och Per Samuelsson beskriver mycket målande om Olles utsatthet under processen. Hans ord betydde ingenting. Poliserna "visste" att han var mördaren. Eftersom han aldrig erkände, så fabricerade de tekniska bevis.

Här står Olle Möller inför rätten. Han fick inte sitta. Han upplevde detta som djupt kränkande.

Olle Möller föddes år 1902 i USA. Han blev en mycket framgångsrik löpare och från 1926 till 1939 vann han inte mindre än elva guld, åtta silver och sex brons enligt Wikipedia. Han var en berömdhet och idol för många. Enligt författarna var han en charmig, snygg man med kvinnotycke. När mordet på Gerd skedde var Olle 37 år och gift med Sigrid och hade en dotter. De hade startat ett kafé tillsammans. Olle trodde att kaféet skulle gå bra, med hans berömda namn och Sigrids förmåga att "kvittra med karlarna".



Men kaféet gick inte så bra så Olle fick köra potatis till affärer och privata kunder. Författarna beskriver det slitiga arbetet, den eviga kampen för brödfödan. Samtidigt ger de en historisk kontext och beskriver livet i Stockholm och i omvärlden så som det tedde sig på 40-talet för arbetarklassen. De beskriver hur polisen försökte tysta den nazikritiske revykungen Karl-Gerhard av rädsla för att han skulle "*reta den galne grannen i söder*", Hitler. Ett av vittnena gnällde över att hon "*fått löneavdrag med tre kronor*" eftersom hon tvingades ställa in sig som vittne. Det var bensinransonering, utedass på gården och bara rinnande kallt vatten. Författarna skapar verkligen en "nutidskänsla" genom sitt sätt att hela tiden väva in berättelsen om det som hände Olle Möller i en känd samhällskontext. Bland annat berättar de att den advokat som blev inblandad hette Hugo Lindberg. Han "*var en av Sveriges mest kända advokater – den mest kända, rentav.*" Dessutom var han gift med Karin Kock, som så småningom skulle komma att bli Sveriges första kvinnliga statsråd. Enligt författarna umgicks han flitigt med socialministern Gustav Möller "*och dennes statssekreterare Tage Erlander*". Dessutom satt han i styrelsen för Statens kriminaltekniska anstalt "*och var därmed du och bror med Revolver-Harry, som skulle delta på åklagarsidan i rättegången mot Olle Möller*".¹

Det var alltså inte vilken advokat som helst som Olle Möller begärde. Men advokat Lindberg fick det inte lätt. Han kämpade mot en skandalhungrig media och en polis- och åtalarsida som fabricerade teknisk bevisning och utsatte Olle för "brottsprovokation" bland annat genom att en medbrottsling på Långholmen låtsades vara på Olles sida och lockade in honom i en komprometterande brevväxling. Till slut gav till och med advokaten upp. Olle Möller blev dömd, till tio års fängelse, och satt från 1940 till 1947, då han blev frigiven.

Dock fortsatte advokaten att undersöka och hittade senare dokument som visade att det funnits vittnen som skulle ha kunnat stärka Olle Möllers berättelse, men som stoppats undan av åklagarsidan. Lindberg och åklagaren blev ovänner, berättar författarna.

En stark flicka blir till...

Jag måste få citera ett litet intressant stycke ur boken:

"Lilla Gerds öde hade förändrat livet för många. Inte bara för Olle Möller och för poliser och åklagare. Revolver-Harrys sekreterare, unga fru Astrid Lindgren, måste också ha tagit djupt intryck av barnets öde. Hon arbetade nära utredarna och fick säkert se de förfärliga bilderna av den skändade tioåringen och de hjärtskärande små flickkläderna. Samma år som Olle dömdes och Nothin och Glas (åklagarsidan, min anm.) hyllades, satte sig Astrid på sin dotters sängkant och började berätta sagan om en liten flicka, en flicka som hade livstykke och långstrumpor, var modigast och starkast i hela världen och lätt som en plätt kunde brotta ner en vuxen karl" (s.173).

Olle Möller skapar ett nytt liv i Örebro

Tillbaka i frihet får han arbete genom en gammal bekant. Han bytte dessutom namn och kallar sig Olof Manfred för att slippa bli igenkänd. Han träffar också sin nya fru, Karin (som i verkligheten hette Kerstin och som också skrivit en bok "*Mitt liv med Olle*" 1960, men för att inte förväxla med nästa brottsoffer gav författarna henne ett annat namn).

Nu råkar ännu en liten flicka, Kerstin, bli sexmördad. Här lyckas man dock inte sätta fast Olle för brottet. Trots att både polis, åklagare och massmedia gjorde allt de kunde för att misstänkliggöra Olle Möller. Hans alibi var för starkt. Här blev den verkliga mördaren senare fast och dömd. Han hette Karl-Hugo Fernström, och med facit i hand är det sannolikt att han även mördat Gerd, vilket han berättade i något sammanhang. Men för sent! Dessutom lyssnade ingen. Olle hade ju suttit av sitt straff.

¹ Leif GW Persson berättade lyriskt om Revolver-Harry i Svenska Brotts år 2012, mannen som skapade SKL, Statens kriminaltekniska laboratorium, http://www.youtube.com/watch?v=f_05i6gbgzc

Så småningom blev situationen dock svår i Stockholm. Folk kände igen honom och lät honom inte vara ifred. Fernström var ännu inte hittad och alla var övertygade om att Olle Möller mördat Kerstin. Olle lyckades övertala Karin att de skulle flytta till Örebro, hans hemtrakter. Det gjorde läsningen extra spännande för mig eftersom Örebro varit mina hemtrakter sen 1975.

Familjen köpte en liten gård utanför Örebro och skaffade höns. Olle sålde äggen till affärer och privatpersoner. Dessutom köpte han kaniner, änder, gäss och en kalkon. Äntligen köpte han också en ny hund. Den gamla hade han varit tvungen att avliva, vilket blev ett av dessa olyckliga ”indicier” som fällde Olle Möller för mordet på Gerd.

Karin blev gravid. Författarna skriver:

”Det var en lycklig tid, de var tillsammans jämt, de pratade om allt och Karin läste högt för Olle om kvällarna och Olle var världens duktigaste man, tyckte Karin. De pysslade om sitt lilla hem och Olle byggde en barnsäng som var så nätt och fin, och målade den vit.”

Men säg den lycka som varar beständigt. Då och då fick han gliringar från människor som ”visste” att han var en barnamördare. Ibland väcktes stunder av tvivel även hos Karin. Det är hjärtskärande att läsa författarnas berättelse. Deras medkännande sätt att berätta gör att man verkligen kan förstå svårigheterna, utmaningarna, rädslan och oron.

Lagens långa arm

Polisen och Säpo gav sig inte. Kerstins mördare Fernström hade ännu inte hittats så polisen fortsatta bevaka Olle Möller. Han skuggades. Folk i hans omgivning förhöordes. Men de fick inget napp. Den lilla gården utanför Örebro blev lite av ett utflyktsmål för nyfikna och media.

En parallellhändelse var boxningsmatchen mellan Ingo och Floyd, som författarna beskriver så målande. Folkets diskussioner om hur det skulle gå. Debatterna om det var rätt att sända boxningsmatchen. ”Svenska makthavare ... fått för sig att det var skadligt att lyssna på sådant våld och beslutat förbjuda sändningen i radio...”

Det var vid den här tiden som Olle Möller satt i ett väntrum på sjukhuset i Örebro. Samtidigt satt Rut Lind där och väntade. Författarna trappar upp spänningen med sitt sätt att skriva. Naturligtvis blir Rut mördad – eller rättare sagt så försvann hon. Det tog ett tag innan kroppen hittades. Och naturligtvis upptäckte de snokande poliserna att Olle Möller suttit i samma väntrum. Det är en helt otrolig läsning att följa processen. Om hur försvarare, poliser, åklagare och massmedia samlades i händelsernas centrum, på Stora Hotellet i Örebro. Det blev många och långa dagar med undersökningar, förhör och festande. Alla tillsammans, ibland även domaren. Och jag undrar hur det ser ut idag? Hur ser gränserna ut mellan försvarare och åklagare, mellan polisen och massmedia? Författarna berättar exempelvis om hur en tidningsjournalist, Börje Heed, fabricerade historier som hjälpte till att få Olle Möller dömd för mordet på Rut Lind. En metod han använde var att bli du och kompis med Olle Möller och Olle började tro att Börje Heed var hans enda vän. Jag hittar en artikel i Aftonbladet som Jan Guillou har skrivit om detta fenomen, ”Kriminaljournalistikens politiska lögn är lika galna i dag som tidigare”.²

Som tidigare fanns det inga som helst tekniska bevis. Istället fabricerades indicier genom märkliga förhörsmetoder. Vittnesuppgifter som stred mot åklagarens teori gömdes undan. Vittnen som ändå stod på sig som stöd för Olle utsattes för hårda förhörsmetoder som gjorde att de började darra på målet, och började ändra sig. Massmedia berättade varenda dag om ”mördaren” Olle Möller, så större delen av Sveriges befolkning var övertygad om att han var en bestialisk sexmördare. Man hade ännu inte hittat kroppen på Rut Lind. Men hon

² ”Kriminaljournalistikens politiska lögn är lika galna i dag som tidigare”-
<http://www.aftonbladet.se/nyheter/kolumnister/janguillou/article15795106.ab>

hittades. Och hon var inte utsatt för sexuellt övergrepp.

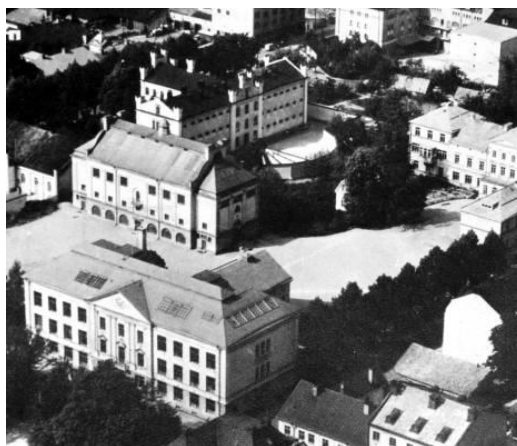
Och Ingo vann matchen och blev världsmästare i professionell tungviktsboxning. Jag vet – jag var där... jag satt också uppe och lyssnade kl. 03.00 den där natten. Det var förresten den första träffen jag hade med min blivande man. Jag hade bjudit honom och ett par vänner att komma hem till mig och lyssna på matchen – även om jag inte var ett dugg intresserad av boxning. Men vad göra man inte...?

Rättegången mot Olle Möller

I oktober 1959 startade rättegången mot Olle. Den nya advokaten förberedde sig genom att sammanställa allt han visste. Han konstaterade bland annat:

”Ingen dödsorsak fastställd. Ingen död tidpunkt. Inga tekniska bevis. Inga fingeravtryck. Inget blod. Ingen sperma. Ingenting överhuvudtaget som tydde på att Olle Möller mördat Rut Lind.”

Men Olle Möller fick rätt i sina mörka farhågor. Dom hade bestämt sig. Då fanns det inget som kunde rädda honom. År 1960 föll domen, sju års fängelse. Han placerades på Örebrofängelset. Det revs 1972. Idag finns en parkeringsplats där.³



Men det fanns de som visste mer. En man hade om och om igen försökt få kontakt med polisen för att berätta vad han visste, d.v.s. vem som hade mördat Rut. Han gav även namnet på mannen. Men ingen ville lyssna på honom.

Olle frigges

Olle ber om nåd och frigges när han är 65 år och har blivit folkpensionär. Han fick 10 år i frihet. Han var nu gammal. Karin hade lämnat honom för flera år sedan, men hans dotter fanns hos honom. Han led av ”diabetes, åderförkalkning och dålig blodcirkulation” (s.415).

År 1981 ringer en kvinna till polisman Stig Sandin på polishuset i Örebro och berättar att hon för många år sedan blev utsatt för en otäck man, som vid ett tillfälle berättade för henne att han var den som mördat Rut Lind. Sandin tar samtalet på allvar och blir för mig en av hjältarna i den här berättelsen. Nu startade en febril aktivitet. Sandin börjar undersöka gamla handlingar, gräver i arkiven och läser. Och nu dyker namnet upp på den andra hjälten i denna berättelse, Glanshammarspolisen Karl Junevall. Nåja, han fanns med redan tidigare i utredningsarbetet. Han hade hittat massor med tecken på att Olle Möller var oskyldig och var hela tiden mycket kritisk till det mesta i utredningen mot Olle Möller. Han avslöjade brister i bevisning och var kritisk mot polisernas agerande. Men han blev utmanövrerad.

Vad som händer nu tänker jag inte avslöja. Jag vill istället rekommendera läsning av

³ Om Örebro fängelse, - http://sv.wikipedia.org/wiki/L%C3%A4nscellf%C3%A4ngelset_i_%C3%96rebro – Jag blev lite extra intresserad eftersom min numera avlidne ex-make måste ha suttit där samtida med Olle Möller.

boken. Den är spännande och mycket läsvärd. Gunder Andersson skriver i Aftonbladet att boken ”är spännande som en thriller, en bladvändare som riktar sökljuset på några av de värsta rättsskandalerna i modern tid”.⁴ Och jag håller absolut med honom. Många människor har fått sina förutfattade övertygelser ifrågasatta och förändrade genom Ebervalls och Samuelsons bok. Leif GW Persson har modet att konstatera: ”Jag tror plötsligt att mördaren var oskyldig” efter att ha läst boken.⁵

Författarna berättar om ett dramatiskt livsöde insatt i sin historiska kontext, vilket också belyser enorma problem inom rättsväsendet. Det är bara att innerligt hoppas att detta inte kan hända idag. Ändå hände det så sent som under åren 1993-2001. Det är inte bara Gunder Andersson och jag som får kopplingar till ”Fallet Thomas Quick” och Sture Bergwall som nu är frikänd för alla åtta mord han blivit dömd för. Jag fick starka *deja vu*-känslor under läsandet, eftersom jag nyss avslutat läsandet av Hannes Råstams och Dan Josefssons böcker om Sture Bergwall och de vård- och rättsskandaler han blev inblandad i.⁶

Sture Bergwall fick uppleva sin upprättelse, men det fick inte Olle Möller. En bild som jag upplevde mycket tragisk var berättelsen om löparlegenden Olle Möller, som på grund av sin diabetes, tvingades amputera båda benen på slutet av sitt liv.

”Av den vackra, välväxta kroppen som sprungit så fort fanns nästan bara en torso kvar. Sköterskorna kunde lyfta honom som en docka och bära iväg honom.”

Det sista Olle Möller gjorde innan han drog sitt sista andetag var att sjunga, svagt, mycket svagt. Men enligt dottern som satt hos honom sjöng han:

*”Fijoln han får hänga på spiken å vänta
tess lördan um kvälln då får stråktagle gno.
Då går ja te dans mä en skrattande jänta...”*

Olle Möller brukade gnida på sin gamla fiol och sjunga för fångarna på fängelset så tårarna rann, både på dem och på Olle. När jag läste dessa slutrader rann tårarna på mig också. Både av sorg på grund av den tragiska historien och på grund av jag var arg över klåpare, oprofessionella tjänstemän, oetisk massmedia och ljugande poliser.



Men också av glädje över att det finns människor som advokaterna Lena Ebervall och Per E Samuelson som valt att lägga ner massor med tid, research och skrivarbete för att berätta denna berättelse och därmed rentvå Olle Möller och ge honom upprättelse, 30 år efter hans död. Det är ett arbete som kan jämföras med det Hannes Råstam och Dan Josefsson gjorde för Sture Bergwall. Jag är också glad över att jag har en världsbild som innefattar ”överlevnaden” efter den s.k. ”döden” samt reinkarnationen och karmalagen (lagen om sådd och skörd), som innebär att alla inblandade föds igen och på olika sätt kommer att få uppleva konsekvenserna av sitt handlande. Livets eviga undervisning.⁷

⁴ ”Stämplad som mördare - Fallet Olle Möller, en rättsskandal i Quick-klass”

<http://www.aftonbladet.se/kultur/bokrecensioner/article15594534.ab>

⁵ <http://www.expressen.se/kronikorer/leif-gw-persson/leif-gw-persson-jag-tror-plotsligt-att-mordaren-var-oskyldig/>

⁶ Jag har skrivit sammanfattningar på läsningen och lagt på min ”Boksida”,

<http://www.piahellertz.com/Bocker.htm>

⁷ En tro jag inspirerats till för 35 år sedan av den danske intuitionsbegåvningen och författaren Martinus och hans världsbild, <http://www.martinus.dk/sv/startside/>.